

σκάλου· στείλατέ μας μόνον μετὰ τοῦ διδασκάλου τοὺς ἀναγκαίους πίνακας καὶ λοιπὰ σχολικὰ ὄργανα» ¹⁾).

Μὲ τὸ ἀνωτέρω ποσὸν ἐξησφαλίσθη ὄντως ὁ διορισμὸς ἀλληλοδιδακτικοῦ, ὃν κατὰ τὴν 2^{αν} Δεκεμβρίου 1830 ἀναφέρει ἐν τῇ ἐκθέσει του ὁ Κοκκῶνης, προσθέτων ὅτι ἐδίδασκεν τεσσαράκοντα μαθητάς.

Ἐν τῷ μεταξύ τὸ σχολεῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνέγερσις ἐζητήθη ἐπιμόνως ὑπελογίσθη ὅτι θὰ ἐστοίχιζε 1500-2000 φοίνικας, τοὺς ὁποίους παρεκλήθη νὰ καταβάλῃ ἡ Κυβέρνησις ²⁾).

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1832 οἱ κάτοικοι Ἁγίου Ἀνδρέου - Πραστοῦ, ἀρκούμενοι εἰς ἓνα καὶ μόνον ἀλληλοδιδακτικὸν διδάσκαλον, παρεκάλεσαν νὰ πληρώνεται οὗτος ἐκ τῶν ἐνοικίων τῶν κατὰ τὸν Ἁγ. Ἀνδρέαν ἐργαστηρίων τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς, εἰς ἃ νὰ προστίθεται καὶ μικρὰ χρηματικὴ Κυβερνητικὴ ἐπιχορήγησις ³⁾).

Τέλος κατὰ τὸ 1851 ὁ Πραστὸς καὶ ὁ Ἁγ. Ἀνδρέας εἶχον ἀπὸ κοινοῦ ἐν σχολεῖον δημοτικὸν I^ν. τάξεως ⁴⁾).

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Τὴν κατὰ τὸν Ἁγιον Ἰωάννην σχολὴν δεινῶς κατὰ τὸ 1826 δοκιμασθεῖσαν, ὡς εἴπομεν, ἐπανευρίσκομεν κατὰ τὸ 1829 ἐν Καλυβίοις, ἐκπεσοῦσαν ὅμως τῆς παλαιᾶς ἀκμῆς.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου εἶχον οἱ Ἀἴγιαννῖται μόνον ἀλληλοδιδακτικὴν σχολὴν μὲ 150 μαθητάς ⁵⁾ καὶ διδάσκαλον τὸν Παναγιώτην Μαμάκην, ὅστις φρικτῶς παρεπονεῖτο κατὰ τῶν ἐφόρων, οἵτινες, ξένοι ὄντες, οὐδόλως ἐφρόντιζον περὶ ἀνεγέρσεως κτιρίου τῆς σχολῆς ⁶⁾. Θὰ εἶχε δὲ ποιάν τινα μὀρφωσιν ὁ Μαμά-

¹⁾ Κατὰ Μάιον ἐστάλησαν οἱ ζητηθέντες πίνακες καὶ ἄλλα βιβλιάρια. Ἐγγρ. 4^{ης} Μαΐου 1831.

²⁾ Ἐγγρ. 23^{ης} Ἰανουαρίου 1831.

³⁾ Ἐγγρ. 11^{ης} Μαρτίου 1832.

⁴⁾ I. Ραγκαβῆ, Τὰ Ἑλληνικά 2. 733.

⁵⁾ Οἱ μαθηταὶ ἦσαν 150 καὶ κατὰ τὴν 8^{ην} Ὀκτωβρίου 1830.

⁶⁾ Ἐγγρ. 12^{ης} Νοεμβρίου 1829.

κης οὗτος, ἀφ' οὗ εἰς τὴν σχολὴν του συνέρρεον ἐνήλικοι ξένοι, ἵνα παρ' αὐτοῦ λάβωσι δίπλωμα ἀλληλοδιδασκτικοῦ ¹⁾.

Ὁ Μαμάκης ἐδίδαξεν ὡς ἀλληλοδιδασκτικὸς ἐν Ἀγίῳ Ἰωάννῃ, τοῦλάχιστον μέχρι τέλους Μαρτίου τοῦ 1830, εὐδοκίμως δέ, ἀφ' οὗ ὁ γραμματεὺς τῆς κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν Ἐπιτροπείας ἐβεβαίωσεν κατὰ τὴν 5^{ην} Μαρτίου ὅτι τὰ σχολεῖα «Τριπολιτσᾶς, Ἀγίου Πέτρου καὶ Ἀγίου Ἰωαννου προσοδεύουν» ²⁾.

Σημαντικᾶς πληροφορίας περὶ τῶν σχολείων Ἀγίου Ἰωάννου κατὰ τὸ 1830 παρέχει ἡμῖν ὁ Ι. Κοκκῶνης· οὗτος δὴλα δὴ διαταχθεὶς τὴν 5^{ην} Ὀκτωβρίου νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ σχολεῖα τῆς Πελοποννήσου καὶ λαθὼν τὸν διορισμὸν του τὴν 8^{ην} τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εὐρέθη τὴν 10^{ην} ἐν Καλυδίοις, ἰδοὺ δὲ τίνα σχετικὰ γράφει ἐν τῇ κατὰ τὴν 11^{ην} Δεκεμβρίου 1830 ὑποβληθείσῃ ἐκθέσει του περὶ τῆς καταστάσεως τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον διδασκτικῶν καταστημάτων. «Εἰς τὰ Καλύδια τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου ἔχουσι σχολικὸν κτίριον ἀσκεπές, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ χωρήσῃ 200 μαθητάς. Ἔχουσι πόρους ἱκανοὺς ἐκ τῶν ἀναθημάτων τοῦ Καριτζιώτου καὶ παρεκίνησα νὰ τὸ τελειώσουν ὅσον δύνανται γληγορώτερον. Ἔχουν νὰ διορίσωσι καὶ ἓνα συμπατριώτην των διδάσκαλον Κυριάκον Ἰωαννίδην, ἐκάλεσαν καὶ διδάσκαλον Ἑλληνικόν, τὸν Θεοδόσιον Περγαμηνόν ³⁾, ὅστις συγχρόνως μὲ ἐμὲ ἐφθασεν εἰς τὰ Καλύδια. Φαίνεται ὅτι ἔχει τινὰς γνώσεις σπουδάσας εἰς Κυδωνίας. Μ' ἐζήτησεν ἓνα τινὰ ὀργανισμόν, δείξας ὅτι εἶναι πρόθυμος ν' ἀκολουθήσῃ ὅ,τι ἔρχεται ἐκ τῆς Κυβερνήσεως. Παρακαλεῖται ἡ Γραμματεία νὰ τοῦ πέμψῃ, ἂν τὸ ἐγκρίνη, τὸν τοῦ προκαταρκτικοῦ σχολεῖου ὀργανισμόν.

Ἐπίτροποι τοῦ σχολεῖου εἶναι οἱ πολιτικοὶ δημογέροντες. Μαθηταὶ 60 σχεδὸν εἶναι τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολεῖου καὶ 30

¹⁾ Τοιοῦτον δίπλωμα ἔδωκε τῇ 1η Μαρτίου 1830 εἰς τὸν Ἰωάννην Γεωργιάδην, ὅστις λαθὼν τῇ 1819 δίπλωμα ἐν Σμύρνῃ ἐδίδαξεν ὡς ἀλληλοδιδασκτικὸς εἰς τὸ ἐν Καστανιά τῆς Λακεδαίμονος ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον.

²⁾ Γενικὴ ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος 1830 φύλλ. 33 σελ. 134. Ἐπιθι καὶ Α. Βελέλι, ὁ Καποδίστριας ὡς θεμελιωτῆς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι, σ. 146.

³⁾ Ὁ Θεοδόσιος ἐδίδασκε τέως ἐν τῇ Ἑλλην. σχολῇ Ἀγίου Πέτρου.

τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐρχόμενοι καὶ ἀπὸ τὰ περίξ. Εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὰ κτίρια τῶν σχολείων τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ἀλληλοδιδασκατικοῦ εἶναι ἐρείπια. Ὅλοι οἱ κάτοικοι ἦσαν καταθασμένοι κάτω εἰς τὰ Καλύδια».

Τὸ ὄνειρον, ἐγνωεῖται, τῶν κατοίκων ἦτο νὰ ἀποκαταστήσωσιν εἰς τὴν προτέραν ἀκμὴν τὴν σχολὴν των. Διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἀπετάθησαν πρὸς τὸν ἐν Τεργέστη παραμένοντα Προκόπιον Καρτσιώτην, ὅστις τοὺς ὑπεσχέθη ἀμέριστον τὴν ὑποστήριξίν του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Κυβερνήσεως ἐζήτησαν διὰ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου, ὅπερ ἀπέστειλαν πρὸς τὴν Γραμματεῖαν τῆ 1^{ης} Σεπτεμβρίου 1830 διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τοποτηρητοῦ Ἁγίου Πέτρου, Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου Σκλήρη.

*Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ
τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Σεβαστὴν μοι Γραμματεῖαν*

.
. καὶ ποιηθήτω ἐνταῦθα ἐν κεντρικὸν σχολεῖον (ὡς κέντρον ὂν τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Πέτρου ἢ κωμόπολις Ἅγιος Ἰωάννης)· δύναται γὰρ συναχθῆναι ἐκ τῶν δύο μοναστηρίων [Λουκοῦς καὶ Θεολόγου] 20.000 φοίνικας ἀφαιρεθέντων τῶν ἐξόδων καὶ ἐὰν συγκαταριθμηθῇ τούτοις καὶ τὸ ἐν Μελιγοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος μοναστήριον δύναται συναχθῆναι φοίνικας 30.000 καὶ οἱ ἐν μοναστηρίοις καλόγεροι συναχθήτωσαν ἅπαντες ἐν τῷ τῆς Παλαιᾶς Παναγιᾶς μοναστηρίῳ καὶ σὺν τούτοις ἔχει τὸ ἐνταῦθα σχολεῖον κύριον εἰσόδημα κατ' ἔτος ἐκ τοῦ περιβολίου 1500 φοίνικας, ἔχει δὲ σὺν τόκῳ ἐν τῇ κωμοπόλει Ἁγίῳ Ἰωάννῃ 13.000 γρόσια ¹⁾. Καὶ ὁ τοῦ σχολείου κτίτωρ Προκόπιος Καριτζιώτης ἔγραψεν ἐνταῦθα καὶ ὑπόσχεται ἀνοικοδομῆσαι τὸ σχολεῖον καὶ καταβαλεῖν ἱκανὰ πρὸς σύστασιν τοῦ σχολείου».

¹⁾ Ἐγγράφον τοῦ διοικητοῦ Ἁγ. Πέτρου-Πραστοῦ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1830 ὑπελόγιζε τὰ ἐτήσια ἔσοδα τῆς σχολῆς εἰς φοίνικας 1280, ἐξ ὧν οἱ 520 προήρχοντο ἐκ δανείου 5.200 φοινίκων πρὸς τοὺς κατοίκους, οἵτινες ὅμως ὤφειλον μίαν δεκαετίας τοὺς τόκους, διότι, ὡς λέγει τὸ ἔγγραφον, «διὰ τὴν οἰκοδομὴν ὅπου καταγίνονται τῶν ἐρειπίων των δὲν εἶχον πρὸς τὸ παρὸν δύναμιν» Ἐγγρ. 16^{ης} Ἰουνίου 1831.

Ἄλλὰ καὶ πρὸς τρίτον σημεῖον κατηύθυναν τὰς ὑπερ τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς ἐνεργείας τῶν οἱ Ἀγιαννῖται ἀπετάθησαν ὁδηγῶν πρὸς τὸν διοικητὴν Ἀγίου Πέτρου — Πραστοῦ, εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγοντο, καὶ ἐζήτησαν καὶ τούτου τὴν βοήθειαν καὶ ἐπέμβασιν. Ὅντως δ' οὗτος κατ' Ἀπρίλιον τὰ ἐξῆς ἔγραψε πρὸς τὴν γραμματείαν. «Διὰ τὸ εὐπορον εἰς τὴν κωμόπολιν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου, διὰ τὸ καταλληλότερον τῆς θέσεως, διὰ τὸ ἀξιόλογον τῆς περιφήμου βιβλιοθήκης ¹⁾ καὶ διὰ τὴν τῶν μεγάλων ἐρείπειων ἔκτασιν συμφέρει τοῦ ν' ἀποκατασταθῆ ἐκεῖ ἓνα κεντρικὸν Ἑλληνικὸν σχολεῖον» ²⁾.

Ἡ ἀνέγερσις τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ὑπελογίσθη ὅτι δὲν θ' ἀπῆται πλέον τῶν 8.000 φοινίκων, ὧν τὰς 4.000 ἦσαν πρόθυμοι οἱ κάτοικοι νὰ καταβάλωσι μετὰ τὴν πώλησιν τῶν εἰς τὴν σχολὴν ἀφιερωθέντων κτημάτων τοῦ Μανώλη Παπάζογλη. Ἐπίσης ἐδήλωσαν ὅτι θὰ συνεισφέρωσι καὶ δύο ἔτι χιλιάδας ἐτησίως ἐκ φορολογίας τῶν προϊόντων τῶν ³⁾. Τὰς ὑπολοίπους δύο χιλιάδας ὡς καὶ φοίνικας 1716 δι' ὑδραγωγεῖον καὶ ἰατρὸν παρεκάλεσαν νὰ καταβάλωσι τὰ τῆς περιφερείας μοναστήρια κατὰ τὴν ἐξῆς ἀναλογίαν. Ἡ μονὴ Λουκοῦς γρόσια 5400, Θεολόγου γρόσια 2780 καὶ Παλ. Παναγιᾶς γρόσια 2044 ἦτοι γρόσια 10.224 φοίνικας, τουτέστι γρόσια 4089 καὶ λεπτὰ 60.

Μὴ ὄντες δ' οἱ κάτοικοι εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν ἀλληλοδιδακτικόν, ὅστις κατὰ τὸν διοικητὴν Μ. Δαμιράλην «δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην παιδείαν καὶ ἰκανότητα», ἐζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ δι' ἄλλου, ἐν ᾧ τοῦναντίον ἐκράτησαν τὸν Περγαμηνόν, «ἄνδρα πεπαιδευμένον καὶ ἐπιστήμονα καὶ κατὰ πάντα προσεκτικόν εἰς τὸ χρέος του.»

Πλὴν τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ λοιπὸν ἐζήτησαν νὰ τοὺς προμηθεύσῃ ἡ Κυβέρνησις ἓνα ὑποδιδάσκαλον, τὸν ὁποῖον ἐν ἀνάγκῃ

¹⁾ Ἡ βιβλιοθήκη εἶχεν ἀκόμη 1500 τόμους. Ἐγγρ. 16ης Ἰουνίου 1831.

²⁾ Ἐγγρ. μηνὸς Ἀπριλίου 1830.

³⁾ Ἐπέβαλον τοπικὸν φόρον 12 λεπτῶν κατὰ βαρέλλαν οἴνου, ἐνὸς λεπτοῦ κατ' ὅκᾳν εἰς τὸν βάμβακα, ἐνὸς λεπτοῦ ὁμοίως κατ' ὅκᾳν εἰς τὸ ἔλαιον καὶ πέντε λεπτῶν κατὰ κοιλὸν εἰς τοὺς δημητριακοὺς καρποὺς (ἔγγρ. 8ης Ἀπριλίου 1831).

ἠδύναντο καὶ ἐκ τῶν ἐντοπίων νὰ προμηθευθῶσι, καὶ ἓνα διδάσκαλον τῆς Γαλλικῆς.

Διὰ τὴν μισθοδοσίαν τοῦ προσωπικοῦ ἑτησίως παρεῖχον κατὰ τὸ 1831 τὰ ἑξῆς ποσά: διὰ τὸν Ἑλληνικὸν φοίνικας 1600, διὰ τὸν βοηθὸν τοῦ τὸν ὑποδιδάσκαλον 600, διὰ τὸν ἀλληλοδιδασκτικὸν 800 καὶ διὰ τὸν τῆς Γαλλικῆς 1200 ¹⁾.

Τὰ αἰτήματα ταῦτα τῇ ἐπεμβάσει καὶ συστάσει τοῦ Δαμιράλη ἀπεδέχθη ἡ Κυβέρνησις, ἣτις τὴν 21^{ην} Ἰουνίου 1831 ἐπληροφόρησε τὴν Κοινότητα ὅτι θὰ ἔστελλε τὸ σχέδιον τοῦ σχολείου, θὰ ἐχορήγει τὰ διὰ τὴν ἀνέγερσιν αὐτοῦ ὑπολειπόμενα χρήματα καὶ θὰ ἐζήτηι τὴν ὑπὲρ τῆς σχολῆς συνδρομὴν τῶν ὑποδειχθέντων μοναστηρίων.

Τὴν ἱστορίαν τῆς σχολῆς Ἀγ. Ἰωάννου δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἐπὶ τινα ἀκόμη ἔτη μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδίστρια.

Περὶ τοῦ σχολείου τοῦ Λεωνιδείου ὁμιλοῦντες εἶπομεν ὅτι ὁ Ρέοντος καὶ Πραστοῦ Διονύσιος συγκαλέσας κατὰ τὰ τέλη Ἰουνίου 1829 τοὺς ἡγουμένους τῶν μονῶν τῆς περιοχῆς Πραστοῦ τοὺς ἔπεισε νὰ συνεισφέρωσι 1100 δίστυλα ὑπὲρ τῶν σχολείων. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου, οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων Λουκοῦς, Παλαιᾶς Παναγιᾶς, Θεολόγου καὶ Ἀγ. Τριάδος, τὰ ὁποῖα μὲ τὰ ὄρια καὶ κτήματά των προσετέθησαν εἰς τὴν κοινότητα τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου μετὰ τὸν ἱερὸν ἡμῶν ἀγῶνα, ²⁾ οἱ ἡγούμενοι, λέγομεν, «οἱ ὅποιοι συνεισέφερον ἀνέκαθεν ἀναλόγως τοῦ εἰσοδήματός των εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν διδασκάλων τῆς κοινότητος Ἀγ. Ἰωάννου συγκατένευσαν αὐτοθέλητοι, ἀντὶ τῶν ἀποδιδομένων χρημάτων νὰ παραχωρήσουν μέρος τῶν κτημάτων». Τὰ κτήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐχαρακτηρίσθησαν βραδύτερον ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὡς μηδαμινά, «καθ' ὅτι ἐφ' ὅσον

¹⁾ Ἐγγρ. 8ης Ἀπριλίου καὶ 16ης Ἰουνίου 1831.

²⁾ Ἡ ἐπιτροπὴ πρὸς καταγραφὴν τῆς περιουσίας τῶν διαλυθεισῶν μονῶν ὑπελόγησεν ὅτι τὰ μὲν τῆς Λουκοῦς εἰς τὴν σχολὴν παραχωρηθέντα κτήματα εἶχον ἀξίαν 25.500 δραχμῶν, τὰ δὲ τοῦ Θεολόγου 5000. Ὅρα μοναστηριακὰ (Φάκιλλ. μονῆς Λουκοῦς, ἔγγρ. 4ης Ἰουλίου 1834).

ὁὐκ ἠδύναντο νὰ καλλιεργήσωσι μέρος τούτων παρεχώρησαν οἱ μοναχοὶ εἰς τὴν σχολὴν», τὰ κτήματα, λέγομεν, ταῦτα παρέμειναν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1829 μέχρι τοῦ 1833, ὁπότε ἐπῆλθεν ἡ διάλυσις τῶν μοναστηρίων ¹⁾. Τότε ἡ ἐπιτροπὴ πρὸς καταγραφὴν τῆς περιουσίας τῶν διαλυθεισῶν μονῶν εὑροῦσα ὅτι κατὰ τρόπον δόλιον ἐγένετο ἡ παραχώρησις, τὰ κατέσχεν ὑπὲρ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου.

Ἡ ἀλήθεια ἐν τούτοις ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ· μέρος δῆλα δὴ τῶν κτημάτων νομίμως εἶχεν ἀντὶ χρημάτων παραχωρηθῆ εἰς τὴν σχολὴν καὶ, μέρος ὅμως ἀφ' οὗ ἄπαξ θὰ διελύοντο αἱ μοναί, εἰκονικῶς ἐδόθη.

Ἦσαν δὲ τὰ κτήματα ταῦτα κατὰ πίνακα, ὃν ὑπέβαλε τῇ 23ῃ Δεκεμβρίου 1836 ὁ δήμαρχος τοῦ Δήμου Θυρεατῶν Ι. Ζαφειρόπουλος, τὰ ἑξῆς·

Τῆς μονῆς Λουκοῦς.

Τὸ εἰς Καλύδια ἐλαιοτριβεῖον ἄνευ τῶν πετρῶν, εἰς Καράβα χωράφι στρέμμ. 50 μὲ ἐλαίας 387 καὶ ἀγρίας 74 ²⁾, εἰς Κοτρωνιά· νικα χωρ. στρ. 9 μὲ ἐλαίας 63 καὶ ἀγρίας 17, εἰς Παλαιομέτοχον χωρ. στρ. 5 μὲ ἐλαίας 55, εἰς τὸν Λάκκον χωρ. στρ. 4 μὲ ἐλαίας 23, εἰς Δίστρεμην χωρ. στρ. 10, εἰς Σερδενίτζα χωρ. στρ. 1, εἰς Ἀμπέλικ εἰς Ἀρμενον χωρ. στρ. 4, εἰς Μισοπόταμον χωρ. στρ. 2½.

Τῆς μονῆς Παλαιᾶς Παναγιᾶς·

Ἐἰς Μεργιαλιάνικον εἰς τέσσαρα μέρη χωράφι στρεμμ. 12, εἰς Ρεθιθᾶ χωρ. στρ. 3, εἰς Ὁμέραγα χωρ. στρ. 2½, εἰς Καραχασάνην χωρ. στρ. 12, εἰς Μετόχι χωρ. στρ. 5½ Ἀμπέλια εἰς φυτειᾶς στρ. 6, εἰς Σερδενᾶ στρ. 1½, ἐλαίας εἰς μετόχιον ρίζες 29, εἰς Καλύδια 12, εἰς Παλαιομέτοχον 2, εἰς Πιλάλη Ὀδορὸν 1, εἰς Ρουσιᾶς 6, εἰς Μερυλιάνικον 6, εἰς Ἀμπέλι 5.

Τῆς μονῆς Θεολόγου.

¹⁾ Ἐξ ἐγγράφου τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1834 (Σύμμικτα Μοναστηρ Κυνουρίας, φάκελλ. Γ'.) μαρτυροῦμεν ὅτι ἡ μονὴ Λουκοῦς εἶχεν ἀφιερῶσαι εἰς τὴν σχολὴν 69 ἀκόμη ἐλαιοδένδρα εἰς θέσιν Λιδάδι.

²⁾ Τοῦτο ἠγόρασεν ὁ Θεοδόσιος Περγαμηνὸς ἀντὶ 400 δραχμ. (Σύμμικτα Μοναστηρ. Κυνουρίας, φάκελλ. Γ'. ἐγγρ. 4 Ἰουλίου 1834).

Ἐγκλενὸς στρέμματα $4\frac{1}{2}$, Ὁμέραγα $1\frac{1}{2}$, Μεραλιάνικον $1\frac{2}{4}$, Γκινέρκος $1\frac{3}{4}$, Σερδενά $2\frac{1}{4}$, Βαλμαριά 4, Μπεντένι 5, Νερόγαλη 3, Ἀχλαδίτσα καὶ Καστρινή 5, Καϊάφας 4, Ρουσιὰ 3, Ἀμπέλια εἰς Τζινοχώραφον 4, εἰς Σερδενά 2, εἰς Ἐγκλενὸς $1\frac{1}{2}$, εἰς Φυτεῖες 3, ἐλαίας εἰς Μεργαλιάνικον ρίζες 13, εἰς Μπεντένι 1, εἰς Ρουσιὰ 8, εἰς Καλύδια 12.

Οἱ κάτοικοι ὅμως δὲν ἀπεθαρρύνθησαν ἐκ τῆς κατασχέσεως, ἀλλ' ἐπανειλημμένως ἐζήτησαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν ἀπόδοσιν τῶν κτημάτων. Οὕτω κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1836 συνελθὼν τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τοῦ δήμου Θυρέας, εἰς ὃν ὑπήγοντο καὶ τὰ Καλύδια Ἁγ. Ἰωάννου καὶ ὁ Ἁγ. Ἰωάννης, ἐζήτησε τὴν παραχώρησιν τῶν κτημάτων, ἵνα δι' αὐτῶν καὶ δι' ἰδίων εἰσφορῶν ἀνακλιώσουν καὶ φέρουν εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν τὸ σχολεῖον, ὅπερ ἔγινε σωρὸς πετρῶν ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τῆς πίστεως Ἰμπραῖμ, καὶ μισθοδοτήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν διδάσκαλον» ¹⁾.

Τὴν αἴτησιν ταύτην ὑπεστήριξε καὶ ὁ διοικητὴς Κυνουρίας Γ. Καντουμάς «διὰ νὰ δυνηθῶσιν οἱ κάτοικοι νὰ συντηρήσῃσι καὶ ἐπαυξήσῃσι τὰ σχολεῖά των, ἐξ ὧν ἐλπίζεται ὁ φωτισμὸς τῆς νεολαίας», ἄγνωστον ὅμως, ἂν ἐπηκολούθησε καὶ ἡ ἀπόδοσις ²⁾.

Ὅπως ἂν ἔχη, τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον Ἁγ. Ἰωάννου τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται, μέχρι Φεβρουαρίου τοῦ 1837 δὲν εἶχεν ἀνοικοδομηθῆ, ἐξηκολούθει μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου νὰ λειτουργῇ. Τοῦλάχιστον κατὰ τὸ 1834 εὕρισκομεν διδάσκοντα ἐν αὐτῇ τὸν Θεοδόσιον Περγαμηνόν ³⁾, κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς μονῆς Λουκοῦς, προσληφθέντας ὡς διδασκάλους τοὺς ἐν ἐκείνῃ μονάζοντας Γρηγόριον Κουτροφιώτην καὶ Νικόδημον Τσαρουκᾶν ⁴⁾. Δὲν ἐπέπρωτο ὅμως ἡ σχολὴ Ἁγίου Ἰωάννου ν' ἀναλάβῃ τὴν παλαιάν της αἴγλην, καὶ τοῦτο, διότι ἐπὶ

¹⁾ Σύμμικτα μοναστηρ. Κυνουρίας, φάκελλ. Γ'. ἔγγραφα 21ης καὶ 28ης Δεκεμβρίου 1836.

²⁾ Ἐγγρ. 17ης Φεβρουαρίου 1837.

³⁾ Σύμμικτα μοναστηρ. Κυνουρίας, φάκελλ. Γ'. ἔγγρ. 4ης Ἰουλίου 1834.

⁴⁾ Φάκελλ. μονῆς Λουκοῦς, ἔγγρ. 31ης Δεκεμβρίου 1836.

Ἄστρος τὸ Ἄστρος ἐγένετο κέντρον διοικήσεως καὶ μεταξὺ ἄλλων φυσικῶν ἰδρυμάτων ἐφιλοδόξησε νὰ ἔχη καὶ Ἑλληνικὸν σχολεῖον. Ἐν ᾧ λοιπὸν, ὡς θὰ ἴδωμεν, κατὰ τὸ 1845 ὑπῆρχεν ἐν Ἄστρῳ Ἑλληνικὸν σχολεῖον, κατὰ τὸ 1850 ὑπῆρχεν ἐν Ἀγ. Ἰωάννῃ μόνον ἐν δημοτικὸν καὶ τοῦτο Β'. τάξεως ¹⁾).

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥ ἈΣΤΡΟΥΣ

Τὸ παραθαλάσσιον Ἄστρος ἀναφέρει τὸ πρῶτον ὁ γεωγράφος Κλαύδιος Πτολεμαῖος (ΙΠ. 14. 33, 2). Τὴν ἀκρίβειαν τῆς μαρτυρίας ταύτης ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἠμφεσβήτησαν πολλοί, ἂν δ' ἀποδειχθῇ τελικῶς ὅτι ἔχουσι δίκαιον, τότε πρέπει νὰ κατέλθωμεν πολὺ, ἵνα τὴν παλαιοτάτην μνείαν τῆς κωμοπόλεως εὕρωμεν, ἥτοι εἰς τὸ 1256, ὁπότε λέγεται ὅτι ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουῖνος ἔκτισε τὸ Ἄστρος ²⁾. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ κάστρου Ἀστρουσ ἐπὶ τῶν ὄρεων κειμένου, πάντως ὁμως τοῦτο ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος παρὰ τὴν θάλασσαν συνοικισμοῦ ³⁾. Τοῦτο ἄλλως τε ὑποδηλοῖ διὰ μεταγενεστέρους χρόνους σαφῶς καὶ ὁ Στέφανος Μάγνος, ὅστις ὁμιλῶν περὶ τῶν συνοικισμῶν καὶ φρουρίων, ἅτινα κατέλαβον οἱ Βενετοὶ ἐν Πελοποννήσῳ, ἀναφέρει Astro, πάλιν Astro καὶ Astrizi ⁴⁾.

Τὸ παραθαλάσσιον Ἄστρος, ὅπερ ἔχομεν ἔπειτα μνημονευόμενον κατὰ τὰ ἔτη 1293, 1320, 1372, 1435, 1463 καὶ 1516 ⁵⁾, ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦτο ἔρημον ⁶⁾, ἤρχισε δὲ νὰ συνοικίζεται μόλις

¹⁾ I. Ραγκαβῆ, Τὰ Ἑλληνικά 2.733.

²⁾ N. Βέη, Μνεῖαι τοῦ Ἄστρουσ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ τὰ περὶ αὐτὸ κάστρα—Τὸ τοπωνυμικὸν Ἄρια ἐν Β.Ζ. 17.39, ἐν ᾗ διατριβῇ πολλὰ περὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἄστρουσ. Ὅρα καὶ τὴν παλαιότεραν διατριβὴν τοῦ Σπ. Λάμπρου. Ἡ πρώτη μνεία τοῦ Ἄστρουσ, τοῦ Λεωνιδείου καὶ τῆς Ἀρείας εἰς τὰς Μικτὰς Σελίδας σελ. 416 ἐξ. καὶ L. Ross, Reisen und Reiserouten durch Griechenland σ. 161. 162. W. M. Leake, Travels in the Morea 2.482 ἐξ Περὶ τοῦ Ἄστρουσ κατὰ τὸ 1850 ἐπιθι I. Ραγκαβῆ, Τὰ Ἑλληνικά 2.709.

³⁾ N. Βέης, Ἐνθ' ἄν. 99.

⁴⁾ Ὅρα K. Hopf, Chroniques grécoromanes 202.

⁵⁾ N. Βέης, Ἐνθ' ἄν. σ. 93. 94. 96. 97. 99. 100.

⁶⁾ Ἄστρον πόλις ποτὲ καὶ νῦν ἔρημον λέγει ὁ Μελέτιος ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ του σ. 379.

κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὑπὸ τοιούτους ὄρους δὲν δυνάμεθα βέβαια νὰ ζητήσωμεν τὴν ὕπαρξιν σχολείου ἐν Ἄστρει πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος.

Τὸ πρῶτον ἐμνημόνευσε μικροῦ ἐν τῇ κώμῃ σχολείου ὁ Ι. Κοκκῶνης, ὅστις μεταβαίνων νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον διδακτικὰ καταστήματα τὰ ἐξῆς ἔγραψε κατὰ τὴν 10^{ην} Ὀκτωβρίου 1830, «Ἄποβὰς εἰς Ἄστρος παρετήρησα εἰς τὴν λεγομένην νῆσον ἔξωθεν τῆς οἰκίας τοῦ κ. Ζαφειροπούλου ἐν μικρὸν ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον χωρητικότητος 30 μαθητῶν. Ὁ κ. Ζαφειρόπουλος ἐμελέτα νὰ πέμψῃ δι' ἐξόδων του ἕνα ἱεροδιάκονον εἰς τὸ πρότυπον τῆς Αἰγίνης διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν μέθοδον καὶ νὰ διδάσκῃ τὰ ἐν Ἄστρει παῖδια συμποσούμενα ἕως 25». Καὶ ἂν μὲν ἔπεμψε τὸν ἱεροδιάκονον τοῦτον ὁ Ι. Ζαφειρόπουλος εἰς Αἶγιναν, ἀγνοοῦμεν, τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι δραστηρίως φροντίζων καὶ περὶ τῆς προαγωγῆς τῆς σχολῆς τοῦ Ἄστρους κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1836 ὡς δήμαρχος Θυρεατῶν ἐζήτησε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀπὸ τῆς κοινότητος ἀφαιρεθέντων μοναστηριακῶν κτημάτων διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἀνοικοδόμησιν τοῦ σχολείου Ἐγ. Ἰωάννου, «ἄλλὰ καὶ πληρωμὴν προσέτι ἐνὸς διδασκάλου διὰ τὸ νεοκατοίκητον Ἄστρος καὶ εἰς ἀνόρθωσιν μιᾶς καταλλήλου σχολῆς» ¹⁾. Ἐλλείπει ἐγγράφων δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν πρόοδον τῶν σχολείων τοῦ Ἄστρους, ὅπερ, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐπὶ Ὄθωνος ἐγένετο κέντρον διοικήσεως, ἀπέκτησε καὶ Ἑλληνικὸν σχολεῖον, ὅπερ συναντῶμεν βραδύτερον κατὰ τὸ 1845 ²⁾.

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΕΛΙΓΟΥΣ—ΚΟΥΝΟΥΠΟΧΩΡΙΩΝ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΚΟΣΜΑ

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1830 ὁ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ἐγ. Πέτρου τοποτηρητῆς τῆς Διοικήσεως ἔγραφε πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας Παιδείσεως Γραμματεῖαν. «Ἀνάγκη

¹⁾ Σύμμικτα μοναστηρ. Κυνουρίας φάκελλ. Γ'. ἔγγρ. 21ης Δεκεμβρίου 1836.

²⁾ Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ἔστειλεν ὁ ἐκδότης Κορομηλάς τῷ 1845 δωρεὰν σῶματα τῆς ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα ἐκδόσεως τοῦ Ἀριστοφάνους, *Μ. Παράνικα*, Σχεδιάσμα σ. 202.

πρὸς τούτοις εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην νὰ συστηθῶσι καὶ ἕτερα σχολεῖα ἀλληλοδιδασκτικὰ εἰς τὰς ἄλλας κωμοπόλεις [πλὴν Ἁγίου Ἰωάννου καὶ Ἁγίου Πέτρου] τῶν ὁποίων τοὺς πόρους, διὰ νὰ πληρῶνῶνται οἱ διδάσκαλοι, ἐὰν ἡ Σ. Κυβέρνησις εὐαρεστηθῇ, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαχθῶσιν ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν. Πῶς; Εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτῆς εἶναι κείμενα ἑπτὰ μοναστήρια, τῶν ὁποίων τὰ εἰσοδήματα εἶναι δυνατὰ καὶ τοὺς ἰδίους μοναχοὺς νὰ θρέψωσι καὶ τῶν διδασκάλων τῶν εἰς αὐτὴν σχολείων τοὺς μισθοὺς νὰ οἰκονομήσωσιν, ὡς ἔλαβα πληροφορίας ἀπὸ τοὺς προκριτοδημογέροντας τῶν κωμοπόλεων». Ἐν τῶν συσταθέντων τούτων ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων ἦτο καὶ τὸ τῆς Μελιγοῦς, ὅπερ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1831 ἦτο ἀρτισύστατον περὶ τοὺς πενήτηκοντα τότε μαθητὰς ἔχον κατὰ τὴν δήλωσιν τῶν σχολικῶν Ἐφόρων Λαζάρου Καραγιαννοπούλου καὶ Ἰωάννου Λαμπρινοῦ, οἵτινες ἐζήτησαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ πίνακας, πλάκας, κονδύλια καὶ βιβλιάρια διὰ τοὺς μαθητὰς, εὐμενῶς παραχωρηθέντα ¹⁾.

Πλὴν τῆς Μελιγοῦς ὁ προσωρινὸς Διοικητὴς Λακεδαίμονος καὶ Πραστοῦ ἐζήτηει τῇ 7ῃ Δεκεμβρίου 1829 νὰ συστηθῶσιν εἰς τὰ Κουνουποχώρια ²⁾ δύο ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, πρὸς συντήρησιν δ' αὐτῶν νὰ προσφέρωσι τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ἁγίου Ρέοντος — Πραστοῦ 2-3 χιλ. γροσίων τὰ μοναστήρια Προδρόμου, Προφήτου Ἡλιοῦ, Μαρῆ, Ἁγίου Γεωργίου καὶ Ἐλωνας ³⁾. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Ἁγιον Βασίλειον τῶν Ὀλυμπιοχωρίων ἐγένετο τότε κίνησις πρὸς σύστασιν σχολείων κατὰ τὸ Κυβερνητικὸν πρόγραμμα, ἀφ' οὗ οἱ κάτοικοι συνέστησαν δι' ἀναφορᾶς των πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὸν συμπολίτην των Ἀναγνώστην Κυριακοῦ, «ἵνα διδαχθῇ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν ἢ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν, ὥστε νὰ εἶναι ἱκανὸς διὰ νὰ φωτίσῃ τὴν εὐρισκομένην νεολαίαν τῆς πατρίδος του» ⁴⁾.

Ὁ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Πάργωνος κείμενος Κοσμάς, ὁ παλαιότερον Ἁγιος Κοσμάς λεγόμενος ⁵⁾, παρ' ὃν εἰς θέ-

¹⁾ Ἐγγρ. 9ης Ἀπριλίου καὶ 31ης Μαΐου 1831.

²⁾ Ταῦτα ἦσαν πέντε χωρία.

³⁾ Ἐγγρ. 7ης Δεκεμβρίου 1829.

⁴⁾ Ἐγγρ. 22ας Σεπτεμβρίου 1829.

⁵⁾ Κατὰ τὸ 1592 λέγεται ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς τὸν Δρομέα

σιν Παλαιόχωρα υπήρχεν ἀρχαῖος συνοικισμός, εἶχε κατὰ τὸ 1827 οἰκογενείας τριακοσίας, κατοίκους δ' ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν, τὰ ποιμενικὰ καὶ τὴν ἐξαγωγήν μυλοπετρῶν ¹⁾).

Εἰς τὴν κώμην ταύτην υπήρχε, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ 1829 κοινῶν γραμμάτων σχολεῖον, τὸ ἐποῖόν τινες τῶν κατοίκων ἐπιθυμοῦντες τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν συμπολιτῶν τῶν ἐζήτησαν νὰ μεταβάλωσιν εἰς ἀλληλοδιδασκτικόν. Ἀνοίξαντες λοιπὸν κατάλογον συνδρομῶν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ²⁾ καὶ συνεννοηθέντες μετὰ τοὺς κατὰ τὸ 1830 σχολικοὺς ἐπιτρόπους Κωνσταντῖνον Κατζίκαν καὶ Γεώργιον Τζοάνην ἐκάλεσαν ὡς διδάσκαλον τὸν Στυλιανὸν Γ. Γλυκοφρύδην «διὰ νὰ συστήσῃ σχολεῖον ὅπου νὰ σπουδάζουν ὅσα παιδιὰ εὐχαριστηθοῦν οἱ γονοὶ των».

Ὡς σχολικὸν κτήριον προετίμησαν τότε τὸ ἐν τῇ κώμῃ μετοχίῳ τοῦ μοναστηρίου Ἑλωνος, ὅπερ προθύμως χάριν τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ παρέσχον οἱ πατέρες, οἱ ἐν τῇ μετοχίῳ ὁμοῦς ἐγκατεστημένοι Ἡλίας Κατζίκας καὶ Ἰωάννης Γιόρτζης ἠρνήθησαν ν' ἀπομακρυνθῶσιν, ἔνεκα δὲ κομματικῶν λόγων ἤρχισαν ἀντενεργοῦντες εἰς τὰς ἀγαθὰς προσπαθείας καὶ οἱ δημογέροντες. Τὸ δυσάρεστον ἦτο ὅτι εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀνεμίχθη ἐνεργῶς καὶ ὁ διδάσκαλος, καθ' οὗ καὶ ἐξέσπασεν ἡ δυσἀρέσκεια τῶν ἐντοπίων. Περὶ τούτων μᾶς πληροφοροῦσι τὰ κατωτέρω δύο ἐγγραφα.

Πρὸς τὸν Σ. Διοικητὴν Λακεδαίμονος καὶ Μονεμβασίας ³⁾).

Οἱ κάτωθεν ὑποφαινόμενοι ἀναφέρομεν ὅτι μερικοὶ ἐκ τῶν κατοίκων τῆς κώμης ταύτης ἐφιλοτιμήθησαν νὰ συστήσουν scho-

ἔκειτο «ἀνὰ μέσον Ὀλυμπίων καὶ ἁγίου Κοσμᾶ» Μ. Σακελλαροπούλου, Ἡ ἐν Θεράπναις μονὴ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα ἐν Λακεδαίμονι σ. 42-70. Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς μετὰ ταῦτα ἐγένετο Κοσμᾶς, ὡς ὁ ἅγιος Λεωνίδας ἐλέγχθη Λεωνίδας, Γ. Φραντζῆ, Χρονικ. 159.12.

¹⁾ Rouquerville, Voyage de la Grèce 5. 272.

²⁾ Ὁ προσωρινὸς διοικητὴς Λακεδαίμονος καὶ Πραστοῦ ἔγραψεν ἐν ἀναφορᾷ του πρὸς τὸν Καποδίστριαν τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1829 «ἐγκλείεται καὶ καταγραφή συνδρομῶν πρὸς σύστασιν ἀλληλοδιδασκτικῆς σχολῆς τῶν κατοίκων τῶν χωρίων Γερακίου καὶ Κοσμᾶ, τῶν μεγαλυτέρων ἐκ τῶν χωρίων». Δυστυχῶς ὁ κατάλογος αὗτος δὲν εὑρίσκεται ἐν τοῖς ἐγγράφοις.

³⁾ Ὁ Κοσμᾶς ἀνῆκε τότε εἰς τὴν Διοίκησιν Λακεδαίμονος καὶ Μονεμβασίας.

λειον, διὰ νὰ σπουδάξουν ὅσα παιδιὰ εὐχαριστηθῶν οἱ γονοὶ των κατὰ τὴν προλαβοῦσαν συμφωνίαν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ αὐτοῦ σχολείου.

Ἡ δημογεροντία τῆς κώμης ταύτης καὶ ἰδιαίτεροι κάτοικοι τῆς κώμης ταύτης καταγίνονται καθὼς καὶ εἰς ἄλλα φέρνουνται σήμερον νὰ μὴν ἀφήσουν νὰ κατοικήσῃ εἰς μετόχιον τοῦ μοναστηρίου Ἐλωνος, τὸ ὅποιον ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ σχολείου ἐζήτησε τῶν πατέρων καὶ εἶπον ἡ ὀσιότης των, μὲ εὐχαρίστησιν ἔδωσαν τὴν ἄδειαν νὰ ἀδειάσῃ τὸ μετόχιον ὅπου τὸ ἐκατοικοῦσαν μερικοὶ κάτοικοι, διὰ νὰ κάμῃ ἐκεῖ στάσι τὸ σχολεῖον, ὥστε εἴτε αὐτὸ δὲν εἰσακούστησαν. Παρακαλοῦμεν λοιπὸν τὸ διοικητήριον τοῦτο νὰ διατάξῃ μὲ διαταγὴν του διευθυνομένην μὲ ἐν στρατιώτῃ πρὸς τοὺς κυρίους Ἡλία Κατζίκα καὶ Γιάννη Γιόρτζη ν' ἀφίσουν τὸ μετόχιον ἐλεύθερον νὰ κάμῃ στάσι τὸ σχολεῖον ἐκεῖ καὶ οὕτω περιμένομεν ὅσον τάχιστα.

Εὐσεβάστως μένομεν.

Ἐν Κοσμᾷ τῇ 25 Ἀπριλίου 1830.

Ἐπιτροπὴ τοῦ σχολείου.

Κωσταντῆς Κατζίκας. Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Γ. Τζοάνη.

Παναγιώτης Κατζικόπουλος.

*Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεῖαν τῆς Στῆς Κυβερνήσεως.*

Τινὲς φιλομαθεῖς κάτοικοι τοῦ χωρίου Κοσμᾷ ἀπὸ αἰσθήματα φιλανθρωπίας κινούμενοι ἐνήργησαν νὰ διδάσκωνται Ἑλληνικὰ μαθήματα εἰς τὸ χωρίον των. Εἰς τοῦτο ἔπεισαν καὶ τὸν ἡγούμενον τῆς Ἐλωνος νὰ δώσῃ εἰς κατοικίαν τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν τὸ μετόχιον τοῦ μοναστηρίου Ἐλωνος. Ἐν ᾧ δὲ ἐδίδασκον ἐκεῖ τὰ μαθήματα κατὰ δύναμιν καὶ σπουδὴν εἰς τὸ νὰ λάβῃ γνώσεις καὶ ἀνατροφὴν ἢ ἐμπιστευθεῖσα νεολαία, τινὲς φθόνῳ κοινούμενοι καὶ ἀντιζηλίᾳ ἐπροσπάθησαν καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐξοντώσουν τὸ σχολεῖον τοῦτο. Ἐκαμν πολλὰς ἀντενεργείας διὰ τῶν ὁποίων τὴν διάλυσιν ἀνεφέρθημεν πολλάκις εἰς τὸν διοικητὴν Λακεδαιμόνος ὡς αἱ ἐγκλειόμεναι ἀναφοραὶ των. Διὰ τοῦ διοικητηρίου κάμποσον ἀνέκοψαν τὰς βουλὰς αὐτῶν, αὐτοὶ ὅμως

διαμένοντες εἰς τὴν κακεντρέχειαν ὡς μισόκαλοι νὰ χαλάσωσι τὸ σχολεῖον, προλαβόντως ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναλήψεως μὲ ἐγύμνωσαν οἱ κύριοι Κωνσταντῖνος Θεοδώρου καὶ Κωνστ. Μίλιας. Μὲ ἐπῆραν τὸ μιτάνι μου καὶ τὸ γελέκι μου διότι τάχα τοὺς χρεωστῶ, καὶ τὴν Κυριακὴν, ὀκτῶ τρέχοντος, οἱ κύριοι Χρήστος Καραμουζάκης, Ρηγάπουλος καὶ Παναγιώτης Ψυχογιὸς οἱ ὅποιοι μὲ ἔδειραν καὶ μοῦ ἐπῆραν τὸ φέσι μου καὶ τὸ μερτζανένιο κομπολόγι μου ¹⁾. Ὅλα αὐτὰ ἔκαμαν καὶ κάμνουν, διὰ νὰ φύγω ἐγὼ καὶ νὰ χαλάσῃ τὸ σχολεῖον.

Γνωρίζων λοιπὸν ὅτι ἡ Σ. Κυβέρνησις εὐαρεστεῖται νὰ προκόψῃ ἢ νεολαία καὶ ὑπερασπίζεται τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ διδάσκουν εἰς αὐτά, προστρέχω εἰς τὴν Γραμματεῖαν, παρακαλῶν καὶ ἐξαιτούμενος νὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι δέον, διὰ νὰ κολασθοῦν οἱ μισόκαλοι καὶ νὰ μένῃ ἀνεπηρέαστον τὸ σχολεῖον.

Ἐγκλείω δὲ εἰς πληροφoρίαν τῆς τὰς ἀναφορὰς τῶν ἐπιτρόπων καὶ τὸ πιστοποιητικὸν τῆς ἀνοσίῳ πράξεως τῶν κακεντρεχῶν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 11 Ἰουνίου 1830

*ὑποσημειοῦμαι δὲ μὲ σέβας τὸ ὀφειλόμενον
Στυλιανὸς Γεωργίου Γλυκοφρύδης ²⁾.*

Ἡ Γραμματεία, καθ' ὃ εἶχε καθῆκον, ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰ καταγγελλόμενα καὶ διέταξε δι' ἐγγράφου τῆς τὸν διοικητὴν Λακεδαίμονος καὶ Μονεμβασίας «νὰ ἐξετάσῃ περὶ τῶν ἀναφερομένων καὶ λάβῃ τὰ πλέον συνετὰ μέτρα, διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς τοιαύτας ἀντενεργείας, εὐκολύνῃ δὲ τὸν διδάσκαλον εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῶν χρεῶν του» ³⁾. Ὁ διοικητὴς συμμορφωθείς πρὸς τὴν διαταγὴν μετέβη ἐπὶ τόπου καὶ καλέσας τοὺς δημογέροντας, τοὺς ἐφόρους τοῦ σχολείου καὶ τὸν διδάσκαλον, συνέστησε νὰ διευθετήσωσι τὰ τῆς σχολῆς. Τὸ πόρισμα τῶν ἀνακρίσεών του ἦτο ὅτι «τινὲς τῶν πολιτῶν ἀντενεργοῦσι τῷ ὄντι εἰς τὴν σύστασιν τοῦ ἐκεῖ καταστήματος κώλυμα ὁμῶς εἶναι καὶ ἡ ἀθλιότης τοῦ διδασκάλου, ὅστις,

¹⁾ Ἐντεῦθεν φαίνεται καὶ ποῖα φορέματα ἔφερε τότε εἰς διδάσκαλος.

²⁾ Βλέπε καὶ ἔγγρ. 25ης Ἀπριλίου καὶ 22ας Μαΐου 1830.

³⁾ Ἐγγρ. 13ης Ἰουνίου 1830.

ὡς φαίνεται, μᾶλλον συνεργεῖ εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν ἐκεῖ, μὴ περιοριζόμενος εἰς τὰ χρέη του οὔτε προσφερόμενος ἐπ' ἴσης εἰς ὅλους, ἀλλὰ προσκολλώμενος εἰς ὀλίγους τινάς ¹⁾.

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

Τὴν κατὰ τὸ 1829 προσπάθειαν τῶν Πρασιωτῶν νὰ ἰδρῦσωσιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν σχολεῖα φιλοτίμως ἐμιμήθησαν καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Πλατάνου τοῦ εἰς τὸν τέως δῆμον Γλυπίας ὑπαγομένου ²⁾. Οὗτοι συγκεντρωθέντες κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1829 ὑπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιστάτου Δανιὴλ Γεωργοπούλου καὶ καταλλήλως προτραπέντες νὰ ἰδρῦσωσιν ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον προθύμως ἐδέχθησαν νὰ καταβάλλωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ γρόσια 750 ἐτησίως προερχόμενα ἐξ εἰσοδημάτων τῶν κτημάτων τοῦ μονοδρίου Σέλλας, ἅτινα ἐκαλλιέργουν μετὰ τὸ 1826 ³⁾. Εὐρον ὁμως ἀντιτιθεμένους εἰς τοῦτο τοὺς μοναχοὺς τῆς μονῆς Μαλεβῆς δισχυριζομένους ὅτι τὸ μονοῦριον τῆς Σέλλας ἦτο μετόχιόν τῆς, ἐπομένως τὰ κτήματά του καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν εἰσοδήματα ἀνήκον εἰς τὴν μονήν των. Τὸν δισχυρισμὸν ὁμως τοῦτον ἀντέκρουσαν οἱ κάτοικοι Πλατάνου βεβαιώσαντες ὅτι «τὸ μοναστήριον Σέλλας ἦτο αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον ἔκπαλαι συστημένον ἐξ ἰδίων των ἀφιερωμάτων» ⁴⁾ καὶ ὅτι νομίμως κατὰ τὴν 10^{ην} Δεκεμβρίου 1828 διὰ τῶν συμπολιτῶν των Θεοφάνους Πέτρου καὶ Γεωργάκη Κατζιλιέρη εἶχον ἐνοικιάσει τὰ κτήματα ἐπὶ διετίαν ἀντὶ 680 φοινίκων. Ἠρνήθησαν μάλιστα κατηγορηματικῶς νὰ παραδώσωσι τὰ κτήματα εἰς τοὺς μοναχοὺς τῆς Μαλεβῆς. Μό-

¹⁾ Ἐγγρ. 9^{ης} Ἰουλίου 1830. Κατὰ τὸ 1850 δὲν σημειοῦται ἡ ὑπαρξίς δημοτικοῦ σχολείου ἐν Κοσμῆ, *I. Ραγκαβῆ*, *Τὰ Ἑλληνικά* 2.731.

²⁾ Τὸν Πλάτανον, εἰς τὸ βιλαέτιον τοῦ Ἁγ. Πέτρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὑπαγομένον, ἀναφέρει καὶ χαρακτηρίζει ὡς μικρὰν κώμην κατὰ τὸ 1788 ὁ *Villoison*, *Homeri Ilias Prolegomena XLIX*, ὡς μεγάλην δὲ κώμην κατὰ τὸ 1806 ὁ *W. M. Leake* (*Travels in the Morea* 2 502), ὅστις σημειοῖ καὶ τινα περὶ αὐτοῦ.

³⁾ Τότε οἱ μοναχοὶ φυγόντες διὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰμβραήμ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν μονὴν Ἀρώματος. Ὅρα μοναστηριακὰ Κυνοῦριας ἔγγρ. 18^{ης} Φεβρουαρίου 1329.

⁴⁾ Βλέπε φάκελλον τῆς μονῆς Μαλεβῆς, ἔγγρ. 1^{ης} Ἰουλίου 1830.

νον, ἔγραφεν ὁ δημογέρων Θ. Μαϊκὸς «εἰς τὴν κηδεμονίαν καὶ διευθέτησιν τῆς Σπς Κυβερνήσεως ἐκουσίως δυνάμεθα νὰ παραχωρήσωμεν τὴν ἰδίαν μας ἰδιοκτησίαν, καθότι βλέπομεν προφανέστατα ὅτι κατὰ τὸ ΙΑ' ψήφισμα τῆς ἐν Ἄργει Δ'. Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἢ Κυβέρνησις ἔλαβε πρόνοιαν περὶ τῶν τοιούτων κληροδοσιῶν, καὶ τὰς μεταχειρίζεται εἰς σύστασιν διδακτικῶν καταστημάτων» ¹⁾. Ὁ διοικητὴς Ἁγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ Σταμάτιος Φωμᾶς ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου, ἵνα ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα καί, ἀφ' οὗ ἐγγράφως ἐζήτησε τὰς κατωτέρω ἀναγραφομένας πληροφορίας, διέταξε, συμφώνως ἄλλως τε καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Κυβερνήσεως, ἧτις ἐπεθύμει διακαῶς τὴν εἰς ἐκάστην κώμην ἰδρύσιν ἀλληλοδιδακτικοῦ σχολείου, νὰ πληρωθῶσιν ἐκ τῶν 680 φοινίκων 460 εἰς τὸν διδάσκαλον, «τοὺς δὲ λοιποὺς νὰ ἐξοδεύσουν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς σχολῆς των, ἐπειδὴ οἱ παῖδες των διδάσκονται εἰς ἓν στενὸν ὀσπίτιον μὲ ἐνοίκιον» ²⁾. Τὰς ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ ζητηθείσας πληροφορίας ὑπέβαλον οἱ κάτοικοι Πλατάνου διὰ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου ³⁾.

Πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Πέτρου Πραστοῦ.

Οἱ κατὰ τὴν κωμόπολιν μας ἀντιπρόσωποι παρουσία τῆς εὐγενείας σας, ἧτις ἐνεψύχωσε καὶ ἐμψυχώνει τὰς τῶν ὄλων ψυχὰς ἐφορῶσα ὡς πρῶτιστον ἀντικείμενον τὴν σύστασιν διδακτικῶν καταστημάτων ἀφοσιούμενοι λοιπὸν εἰς τὴν φιλόμουσιν κηδεμονίαν θέτομεν ὑπ' ὄψιν αὐτῆς τὰς παρ' ἡμῖν πληροφορίας ὡς τὸ πνεῦμα τῆς ὑπ' ἀριθ. προσκλήσεώς της.

Α' Ἡ κωμόπολις ἡμῶν ὑστερεῖται σχολείου.

Β' Μέσα καὶ πόρους δὲν ἔχομεν ἄλλους εἰμὴ τὸ εἰσόδημα τῶν δύο μονυδρίων Σέλλας καὶ Μεταμορφώσεως συνιστάμενον ἐκ φοινίκων τριακοσίων τεσσαράκοντα ἀριθ. 340 κατ' ἔτος.

Γ' Οἱ μαθητευόμενοί εἰσιν ἐξήκοντα, οἱ μὲν τριάκοντα τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων, οἱ δὲ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου.

Δ' Διδάσκαλον πρόην εἶχομεν τὸν κύριον Κυριάκον Ἰωαννίδην με-

¹⁾ Μοναστηριακά, φάκελλ. Ἰουλίου ἔγγρ. 1ης Ἰουλίου 1830.

²⁾ Μοναστηριακά, φάκελλ. Ἰουλίου, ἔγγρ. 22ας Αὐγούστου 1830.

³⁾ Μοναστηριακά, φάκελλ. Ἰουλίου.

τρίας ικανότητος καὶ πολιτείας ἐναρέτου, ὅστις διὰ τὸ ἀνοικονόμητον τοῦ μισθοῦ του ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ πρὸ τῆς ἐνιαυσίου προθεσμίας, καθότι ὁ μισθός του ἦτο γρόσια 1800 καὶ ἡμεῖς μὲ τὰ ἀνωτέρω εἰσοδήματα καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμίν μας καταβολὴν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τοῦ μετρήσωμεν περισσότερα τῶν 1150. Μ' ὄλον ἡμεῖς δὲν ἐλείψαμεν νὰ τὸν προσκαλέσωμεν αὔθις, τὸν ὁποῖον μόλις κατεπείσαμεν νὰ μείνῃ πάλιν ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν κωμόπολιν μας καθὼς καὶ πρότερον, ἂν λαμβάνῃ τακτικῶς τὸν μισθὸν του παρὰ τῆς εὐγενείας σας. Ὅθεν παρακαλοῦμεν τὸ διοικητήριον τοῦτο νὰ τὸν διευθύνῃ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Δημοσίου Παιδείας Γραμματεῖαν, νὰ ἐξετασθῆ, καὶ, ἂν τὸν ἐγκρίνῃ ἄξιον καὶ ἰκανόν, νὰ μᾶς τὸν συστήσῃ.

Τῆ 1ῃ Ἰουλίου 1830

Ὁ Δημογέρων Θεόδωρος Μαϊκός. Οἱ κάτοικοι Οἰκονόμος, Σακελλάριος, Παπα Πέτρος, Παναγ. Οἰκονόμος, Ἰωάνν. Βασιλείου, Ἄναγν. Θεοφίλου, Γιάννης τοῦ Ἀντώνη, Δημ. Βιτουρίου, Παναγ. Μοιρόπουλος, Ἄναγν. Μπαρκᾶς, Γιάνν. Νικολάου, Γεώργιος Καρακάλης, Μιχάλης Πολιτάκης, Γιάννης Λάτζης, Παναγ. Κοσιαμπᾶς, Ζωγράφος τοῦ Κώστα.

Περαιτέρω πληροφορίας περὶ τῆς σχολῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ἔχομεν, οὐδεμίᾳ ὁμῶς ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1830 ἐλειτούργει καὶ ἐν Πλατάνῳ ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον.

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

Συνελθόντες οἱ Ἀγιοπετρίται ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1826 πληξάσης αὐτοὺς συμφορᾶς καὶ ἐπανελθόντες εἰς τὴν γενέτειραν κωμόπολιν ἐκ τῶν πρώτων ἐφρόντισαν περὶ τῶν σχολείων των.

Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους λοιπὸν τῆς κατὰ τὸ 1824 δωρηθείσης οἰκίας τοῦ Τούρκου Καραχαλήλ ἀνήγειραν δημοτικὸν σχολεῖον, ἐτέραν δ' οἰκίαν μετέβαλον εἰς Ἑλληνικόν ¹⁾. Καὶ ἀλληλοδιδακτικὸν μὲν προσέλαβον τὸν πρῶτον τοιοῦτον Χριστόδουλον Βασιλειάδην, Ἑλληνικὸν δὲ συμπολίτην αὐτῶν τινα, ἀγνώστου ἡμῖν ἐπωνύμου. Τοὺς δύο δὲ τούτους διδασκάλους μέχρι τέλους τοῦ 1829 ἐπλήρωσαν

¹⁾ Ἐγγρ. 28ης Μαρτίου 1838.